

K E R S T M I S 2 0 0 8

Laws, regulations... What about morals and your own instinct? Borders, ownership? Are we not merely custodians of the land? C'mon crazy horse, take a stand!

I

Sinds een aantal eeuwen weten wij met absolute zekerheid dat de aarde om de zon draait, ondanks de schijn van het tegendeel want we blijven spreken over de zon die opgaat en de zon die ondergaat. Stel je nu (in deze nacht van de verbeelding) eens voor, dat wij met eenzelfde zekerheid definitief zouden weten dat er geen God bestaat, zou de wereld dan uiteindelijk niet beter af zijn? Er zouden geen terroristen meer naar het martelaarschap verlangen, de Twin Towers zouden vast nog de skyline van New York sieren. In Israël zouden fundamentalistische Joden de bouw van nederzettingen op de Westbank stoppen, want er was niemand die ooit hun dit land had beloofd. En geen homo zou nog worden opgehangen in Iran...

Maar zouden wij, wij hier in het "verlichte" westen, niet ook echt wat kwijt zijn nu, als er definitief geen God meer was? Er zou geen spiritualiteit meer zijn die – uit Amerika aangewaaid - als smeerolie werkt om heel concrete, vaak materiële doelen te verwezenlijken. Een spiritualiteit die als een slingerplant groeit om de bomen die tot in de hemel groeien en die de consumptiecultuur mee in stand houdt, zou aan haar eind geraken. En waar ooit voor de traditionele gelovigen – onze ouders, grootouders – goed leven gelijk stond aan het dienen van God, dient God nu - precies omgekeerd - hoe dan ook het goede leven. Einde Zwitserlevenreligie!

En nu gaat in mijn verbeelding, als we héél stil zijn..., ergens door het weidse heelal een zacht kreetje van genoegen. Luister: ergens iets dat zachtjes zegt: "Ze hebben me niet meer nodig...!" "Is er iets, Lieverd?" fluistert een engel aan het adres van God. En met eenzelfde ontspanning als waarmee God in het scheppingsverhaal in het boek Genesis door de tuin loopt, antwoordt de Eeuwige nu: "Wat een geluk om nergens meer, noch in oost, noch in west, nodig te zijn voor de ondersteuning van het eigen gelijk..., oh, als je eens wist, lieve engel, wat me dat gekost heeft: behoeder van hun gelijk te zijn, garantie voor hun territoria..., en al die gebeden aan mijn adres die elk gat moesten dichten, het einde van alle "bladgouden leugens"...

II

En als mijn verhaal een speelfilm was, verscheen nu op het witte doek een titel: "Zo'n dertig jaar later" en we zijn in één keer in het volwassen leven van het kind van deze nacht. We komen ineens nu in de scène terecht uit het tiende hoofdstuk van Lucas' evangelie die wij net in de vertelling hoorden en die ik persoonlijk beschouw als de Nachtwacht van het Nieuwe Testament. Daar staat hij. Er komt een wetgeleerde op Jezus af. Wetgeleerden waren de jongens die alles wisten, hoe je had te leven, wat wel kan, wat niet kan. Goed in de kleren. "Laws, regulations!", ze weten er alles van. En ja hoor, wat Jezus al vermoedt, gebeurt. Altijd het beste opeisend voor zichzelf, zegt de wetgeleerde tegen Jezus: "Wat moet ik doen om eeuwig te leven?" En in plaats van dat Jezus denkt: "Ha, heerlijk, kan ik weer eens lekker over God praten, even fijn wegdromen in eeuwig leven", antwoordt hij: "niet zeuren, dat weet jij best wat eeuwig leven is, aan wie het gegeven wordt, dat wéét jij!" En de vragensteller geeft het juiste antwoord, hij kent immers zijn teksten, en het zijn en blijven dé woorden van deze nacht, als hij zegt: "Liefhebben zul je de Eeuwige, je God, met heel je hart, heel je ziel, met al je kracht, en met heel je verstand... en je naaste als jou gelijk". En Jezus zegt: "goed geantwoord, man, doe het en je zúlt leven!" Maar de wetgeleerde die lijkt op een musicus die niets meer met muziek heeft terwijl hij toch alle noten kent, gaat bij Jezus wat staan peuteren. Maar het kind van deze nacht láát God in de verrukkelijke ontspanning van het gesprek met de engel van zoëven, doet geen beroep op God en spreekt met geen woord over God.

Het is als met de spots hier in de kerk. In veel religie zijn de spots allemaal naar boven gericht, schitterend licht op al die sterren, zie, hoe mooi! En dit kind van vannacht is als een "floormanager" die met een lange stok als in een tv-studio de spots ómtikt, zodat ze allemaal in één keer naar beneden schijnen. Op jou, op jou, op je leven, op je verdriet... Zoals op deze wetgeleerde met zijn verschraalde innerlijk. En om duidelijk te maken dat het hier beneden

om de naaste gaat, vertelt Jezus het verhaal over zomaar iemand die uit Jeruzalem dat nu eenmaal wat hoger ligt in het landschap, "afdaalt" naar Jericho en onderweg in de handen van rovers loopt, wordt gepasseerd door twee mensen van zijn eigen groep en uiteindelijk door een Samaritaan, een allochtoon, wordt verzorgd en geholpen, iemand die gewoon voeling heeft met zijn innerlijk en begrijpt dat we allemaal hoeders van de wereld zijn, dwars door alle groepen heen.. heem die gewoon voeling heeft met zijn innerlijk en begrijpt dat we allemaal hoeders van de wereld zijn, dwars door alle groepen. En het is alsof "beneden" nog meer "beneden" wordt in dat "af dalen uit Jeruzalem"...

Kom je daar nu voor naar de kerstnacht? Nee, we gaan niet in God nu, laat de Eeuwige maar op adem komen, rust achter de sterren, gesproken in aloude verbeelding van een hemel boven en een aarde beneden. Het is allemaal hier beneden, we kunnen de volle consequentie aanvaarden van het feit dat we moeten leren leven "alsof er geen God is." Als de wereld een patient was op zware rustgevendende medicatie, moet zij in dit kerstverhaal in één keer afkicken. Ineens gaat je gelijk in de lucht hangen, plotseling mist het grond. Je gaat trillen. Geen God die nog het goede leven dient. De wereld staat even in zijn blootje, zoals de wetgeleerde in dit verhaal. Onthand is ie. Jezus lijkt er zin in te hebben in het naar beneden tikken van de spots. Hij heeft niks te verliezen want de crisis in zijn dagen waarin omwille van het gelijk van de elite de armen aan hun lot zijn overgelaten, is in zijn ogen van een ongekende omvang. En hij voert in de vertelling nog twee lieden op die tot de top behoren en die net als de wetgeleerde altijd gelijk hebben: een priester en een leviet. "Borders, ownership": ze weten precies hoe ver ze kunnen gaan. Zij kunnen zich binnen hun veilige grenzen ophouden. Regelmaat binnen die grenzen is hun een groot goed. Hugo Claus schreef: "ik heb het lang geloofd, dat regelmaat vredig zou zijn, een vrede van takken en slakken..." En het is alsof in de film nu – staccato, als in korte fragmenten – de beelden allemaal door elkaar gaan lopen: ouders op de vlucht met hun net geboren kind, dit kind, later als een dertigjarige, en daardoorheen ineens onze eigen wereld met miljoenen vluchtelingen, armoedzaaiers in open velden... En altijd weer de betweters en moralisten die bol staan van hun eigen gelijk, degenen die alle kleine lettertjes kennen, die de mond vol hebben over God maar de armen aan hun lot overlaten. Hoezo, regelmaat?

III

Dit kerstkind is inbraak in de regelmaat. Alsof God definitief uit de hemel ploft. Alsof de Eeuwige via Jezus zegt: "Waarom, mens, heb je geen verbinding met je eigen innerlijk, je eigen innerlijk waar je voelen kunt wat het is naar de ander om te zien. Stop je "gebeeldhouwde zinnen"! Praat niet, kijk, kijk over je grens, mensen zijn geen economische grootheden, ...ze zijn broeders en zusters!" Broeders en zusters? Zij, die van de pot gerukte moslims, de gekken, zij? Zij, al die vluchtelingen op drift in onze wereld, broeders en zusters? Zij in de "As van het kwaad", broeders en zusters? (...)"Zie je: daar heb je 't weer: altijd weer die moraal in de kerk, net als vroeger; altijd zeggen wat fout is!") Misschien moeten wij vannacht allemaal voorgoed genezen van dit verleden, de moraal van ooit en daartoe het verhaal van vannacht tot op een nieuw, beslissend punt nog dieper beschouwen... En daarbij - net als bij de verhouding van de aarde en de zon - de schijn van het tegendeel achter ons laten. Een stapje dieper gaan met Jezus zou in tijden van crisis troostrijk kunnen zijn. Troost? Het is een groot woord! Het is met kerk net als met de kunstenaars. Freek de Jonge zei onlangs over de kunstenaar dit: "Als het goed gaat, moet een kunstenaar vragen stellen, als het niet goed gaat, zoals nu, moet een kunstenaar troosten". (Oeuvreprijs) Tróósten dus!

De God van dit kerstverhaal lijkt op een kunstenaar in tijden van crisis. Deze God die op adem mocht komen van alle druk, wordt - nu volledig uitgerust - een speelse Verleider... "Schrik niet!", laat Hij engelen uit de hemel zingen, "schrik niet! Ik kom je niet aanzetten met moraal omwille van de macht...; ik stuur engelen uit de hemel om je te zeggen hoe je een gelukkig mens kunt worden, want dat is toch wat je ten diepste zoekt, lieve mens, jij ook, wetgeleerde: als je dat "eeuwig leven" nou eens even helemaal naar beneden brengt, is het dan niet gewoon écht geluk wat je zoekt...? Kijk, geluk", zegt God deze nacht, "geluk vind je alleen maar als je uit je veiligheid durft af te dalen, uit de veiligheid van je gelijk en je sterke overtuigingen, als je de schittering van de tempel niet meer kunt zien omdat Jeruzalem te ver achter je ligt en je in plaats van het goud van de koepel van de tempel plotseling in een open wond kijkt, die sukkel langs de weg. Toen je afboog na aanvankelijk te hebben gekokhalst van dit beeld, en naar hem toeging..., toen vergrootte je je geluk, lieve mens.. écht!", horen

we de engelen door de wolken zingen die de spot op dit kind in een voederbak richten: "Groei met hem mee, door de schijn van het tegendeel heen, ga dat van hem leren: geluk gaat via de omweg van de ander, geluk zoals dit kind het zal voorleven, gaat via het alles onder ogen zien; geluk begint bij kijken..., kijken! Niet bang zijn: kijk maar! Kijk maar naar de donkere plek in je eigen ziel, daar waar de ziel een greep doet naar zekerheden..., wees niet bang, het is maar schijn dat je achterop raakt als je je blik naar de wereld om je heen wendt, het is maar schijn. Echt geluk bestaat niet buiten het nemen van risico's... Als je je tijd lijkt te verdoen aan wat of wie zomaar op je pad kwam, mens, het lijkt niet zo, maar je beftelt je ziel...". De wetgeleerde, de priester en de leviet in Jezus vertelling staan dus hun eigen geluk in de weg. En moeten er bijgevolg wel om vragen en er een verzekering voor afsluiten. Onze wereld die haar ziel wat kwijt lijkt, is barstensvol verzekeringen...

Troost nogmaals? Wat is troost eigenlijk anders dan de uitnodiging terug te keren tot het besef dat wij dit alles in huis hebben, dit diepe inzicht over geluk. Zoals de mens van deze nacht zich toewendt naar mensen en niet desondanks, maar precies daardóór gewoon zoiets blijkt te kunnen zingen als "mens, ontkramp, wees niet bezorgd voor je leven, leef als de vogels in de lucht, als de bloemen op het veld, heb lief, God zal voor je zorgen!" Deze nacht is een diepe onthulling opnieuw van de mens. Alsof de muziek weer terugkeert in de noten... Kerstmis is een streling van de hemel! Laten wij daarom nu opstaan, om het geboorteverhaal van deze mens te horen...

Pieter van Hoof, 24-XII-2008